

Från ämne till gestaltning

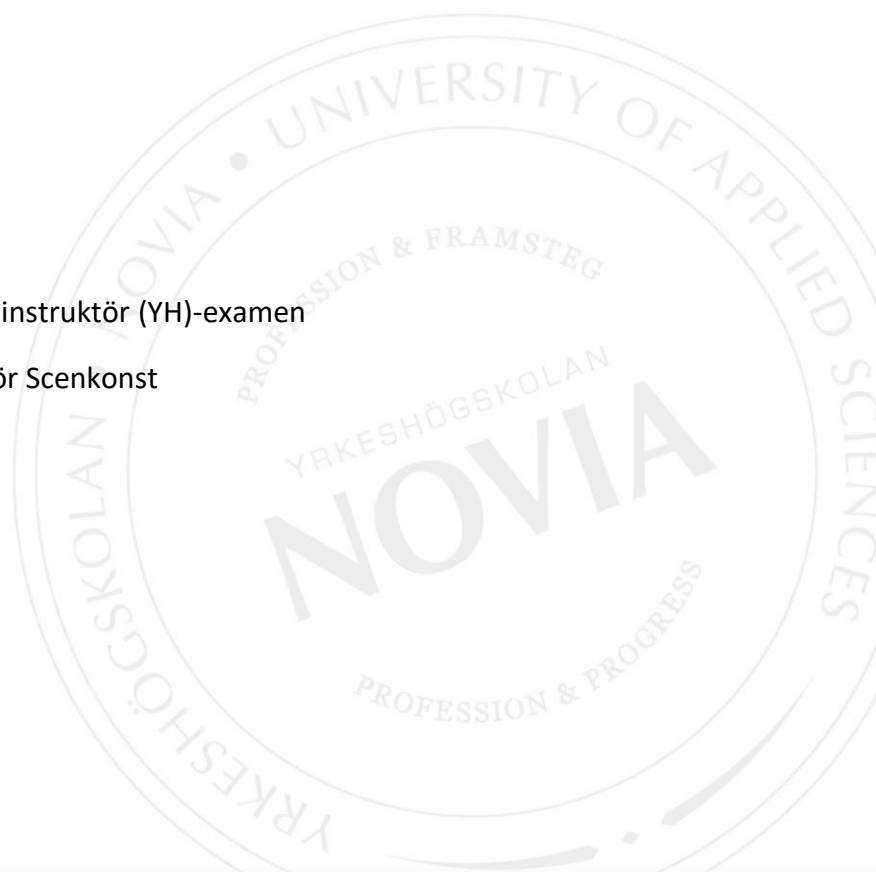
En essä om vägen från manuskrivande till
iscensättning

Karl Kristian Nordblad

Examensarbete för Dramainstruktör (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för Scenkonst

Vasa 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Karl Kristian Nordblad

Utbildning och ort: Scenkonst, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Drama och teater

Handledare: Grete Sneltvedt

Titel: Från ämne till Gestaltning - En essä om vägen från manusskrivande till iscensättning

Datum 29.3.18 Sidantal 20

Bilagor 1

Abstrakt

I detta skriftliga examensarbete undersöker jag för- och nackdelar med att vara både manusförfattare och skådespelare. Jag delar med mig av vad jag stötte på för problem och vad som var lättare under processen. Med arbetet beskriver jag min personliga anknytning till temat nedsmutsning av hav, varifrån och hur jag samlade ihop information till manusets skrivprocess och hur jag arbetade som skådespelare i monologen. Jag berättar om hur Tobias Klemets, regissören, och jag samarbetade och hur vi genom improvisation gick till väga för att skapa en helhet.

Jag tar upp vilka utmaningar och problem jag mötte under processen i projektet "*Skräpviken och Ärtsoppshavet*", till vilket jag skrev manuset samt var enda skådespelaren på scenen. Jag fokuserar på vad jag upplevde att gick bra och det jag lärt mig.

Språk: Svenska

Nyckelord: Processen, Iscensätta, Monolog, Pedagogisk föreställning

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Karl Kristian Nordblad

Koulutus ja paikkakunta: Scenkonst, Vaasa

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Drama ja teatteri

Ohjaaja(t): Grete Sneltvedt

Nimike: Aiheesta toteutukseen – kuvaus näytelmänteosta; käsikirjoituksesta toteutukseen näytämöllä

Päivämäärä 29.3.18

Sivumäärä 20

Liitteet 1

Tiivistelmä

Tässä kirjallisessa lopputyössä tutkin mitä etuja ja haittoja on kun toimii sekä käsikirjoittajana että näyttelijänä. Kerron minkälaisiin ongelmiin törmäsin prosessin aikana, mitkä asiat olivat minulle vaikeita sekä mitkä asiat sujuivat ilman suurempia ongelmia. Kuvaan työssäni henkilökohtaista yhteyttäni teemaan merten likaantuminen. Lisäksi tästä kirjallisesta työstä selviää mistä ja miten keräsin kaiken tarpeellisen tiedon käsikirjoituksen kirjoittamisprosessia varten ja miten työskentelin monologin näyttelijänä. Kuvailen miten Tobias Klemets, ohjaaja, ja minä teimme yhteistyötä ja kuinka me improvisaation kautta loimme kokonaisuuden näytelmään.

Tämän kirjallisen lopputyön pohjana käytän projektin ”Skräpviken och ärtsoppshavet” prosessia, johon siis kirjoitin käsikirjoituksen ja toimin ainoana näyttelijänä. Keskityn niihin seikkoihin joissa koin onnistuneeni ja siihen mitä prosessin aikana opin.

Kieli: Ruotsi Avainsanat: Prosessi, Näyttämöllistä, Monologi, Pedagoginen Näytelmä

BACHELOR'S THESIS

Author: Karl Kristian Nordblad

Degree Programme: Performing Arts, Vasa

Specialization: Drama and theater

Supervisor(s): Grete Sneltvedt

Title: From subject to shape – An essay about the path from scriptwriting to staging

Date 29.3.18

Number of pages 20

Appendices 1

Abstract

In this written part of my final exam, I discuss the problems with working both as a scriptwriter and an actor. I share the kind of problems I faced and what I found easier during the process. In my thesis, I describe my personal connection to the theme regarding pollution of the seas, from where and how I gathered the information for the manuscript writing process and how I worked as an actor in the monologue. In the thesis, I describe my work with the director, Tobias Klemets, in terms of how we collaborated and how we proceeded to create a whole through improvisation.

As a base for this exam work, I have my process in the project "Skräpviken och ärtsoppshavet" (Rubbish Bay and Pea Sea), to which I wrote the script and was the only actor. I take up the kind of challenges and problems I met during the process from writing the script to its scenic form. I focus on what I experienced as going well and what I learned during the process.

Language: Swedish

Key words: Process, Staging, Monolog, Pedagogical performance

Innehållsförteckning

1	Val av tema.....	5
1.1	Personlig infallsvinkel.....	5
1.2	Från det globala till det lokala.....	6
2	Skrivarbete & samlande av information.....	7
2.1	Samlande av information.....	7
2.2	Skrivprocessen.....	8
3	Manusets liv genom processen.....	9
3.1	Samarbete med regissören.....	9
3.2	Skapande av nytt material och försök att skapa en enhetlig struktur.....	10
4	Skådespelararbetet i projektet.....	11
4.1	Monologen.....	12
4.2	Rollarbete - vem är jag?.....	12
4.3	Energi och riktningar.....	13
4.4	Text och tal.....	15
5	Åtskiljande av skådespelandet och manusförfattandet.....	16
5.1	En skådespelande manusförfattare.....	17
5.2	Hur glömmar jag min text.....	18
6	Att arbeta med flera projekt samtidigt.....	18
6.1	Skådespelare i radioteater och i en koreograferad föreställning.....	18
7	Sammanfattning.....	19
	Källförteckning.....	20
	Bilagor.....	20

1 Val av tema

Vad tilltalade mig i att göra en föreställning om miljöproblem? Varför tog den formen den tog?

I detta kapitel berättar jag varför jag valde att göra en föreställning om nedsmutsning av hav. Varför ta det globala problemet med förorening och fokusera på vad det gör i ens närmiljö?

1.1 Personlig infallsvinkel

Varför valde jag att skriva ett manus, varför valde jag att göra pjäsen faktabaserad och varför valde jag temat nedsmutsning av hav?

Jag funderade på att göra mitt konstnärliga slutarbete med miljöförstörelse som tema och övervägde att göra något i stil med dokumentärfilmen "An Inconvenient Truth" i vilken Al Gore talar om global uppvärmning. Nyhetsmedierna efter millennieskiftet var fyllda med nyheter om global uppvärmning och annan miljöförstörelse men de senaste åren har det inte skrivits så mycket om dylikt. Har miljön plötsligt återhämtat sig eller slutade medierna bara att ta upp problemen?

Idén att göra en pjäs i form av en föreläsning om global uppvärmning förändrades till att istället ta upp något lokalt miljöproblem. Jag funderade på vilka miljöproblem jag själv sett och då väcktes tanken på att göra mitt konstnärliga examensarbete om nedsmutsning av hav. Jag ville veta om detta globala problem är ett lokalt problem också.

Nedsmutsningen av havet har alltid varit ett samtalsämne ute på min familjs stuga i Nagu. Holmen där stugan ligger har varit i familjens ägo sedan 70-talet och jag brukar ha djupa diskussioner med min far om hur omgivningen där har ändrats sedan han var liten. Jag har också själv sett hur övergödningen har påverkat havets växtlighet, hur botten blivit allt grönare med tiden. Förr då det inte fanns ett ordentligt system för skräpinsamling var

det vanligt att man sänkte ner sina sopor i djupet. I dagens läge så har vi ett välorganiserat sophanteringssystem, men ändå fortsätter vi med att slänga vårt avfall i havet. Anledningen tror jag är att det är så lätt att skaffa nya saker när något gammalt gått sönder. Förr var det enkelt att rensa stranden från sjögräs - det var bara att kratta ihop och föra undan det så att det fick förmultna. Nu krävs ett betydligt större arbete när man även måste söka igenom sjögräset att det inte finns skräp uppblandat. De personliga historierna som jag har med i manuset härstammar alltså från mina egna observationer samt från diskussionerna med min far.

1.2 Från det globala till det lokala

Jag valde att se på ett globalt problem ur ett lokalt perspektiv eftersom jag ansåg det får en större genomslagskraft. I stället för att berätta hur stort problemet med plast i havet är vid Indiska oceanen så tar jag upp hur hemskt det skulle vara om det problemet skulle finnas här i Finska viken. Det är mänskligt att bry sig mera om problem som ligger närmare hemknutarna. Så länge som ett problem håller sig på ett sådant avstånd att det inte berör mig personligen så behöver inte jag göra något åt det. Inte bryr man sig så mycket om grannen har råttor eller sorkar som förstör gårdsplanen, men om gnagarna kommer över till den egna gården så börjar man utrota dem. Detta var tanken med att dra ner det globala problemet till det lokala. Att lättare förmedla allvaret med nedsmutsning av hav samt eventuellt lyckas med att beröra publiken lättare, när man tar det till en plats vilken man håller kär.

När jag kommit fram till att jag skulle göra det till ett lokalt problem så kändes det som om jag var på rätt spår. Jag har sett med mina egna ögon hur övergödningen har påverkat växtligheten i havet: mera sjögräs och alger. Men också mera skräp flyter omkring i Östersjön.

Skräp är ett problem i alla världshav medan övergödning är ett problem i mindre hav och sjöar där vattenmassan inte cirkulerar lika mycket som i en ocean.

Först letade jag febrilt efter färdigt skrivna pjäser eller monologer med temat nedsmutsning av haven. Men jag fann knappt alls några texter som tilltalade mig på den nivån att jag skulle vilja iscensätta dem.

Därför bestämde jag mig för att skriva ett eget manus. Det var inget självklart val eftersom skrivandet inte är min starka sida, men jag insåg att jag inte har något annat val än att skriva själv.

Idén att göra en pjäs i form av en föreläsning låg fortfarande i tankarna. Jag tänkte att det kunde vara ett bra koncept för att sedan turnera runt med till högstadier och gymnasier. Då skulle jag kunna förklara hur allvarliga vissa miljöproblem är. Jag tror att teater är ett bra verktyg för att påverka och jag tänkte om jag utvecklade ett pedagogiskt för- eller efterarbete kunde jag sedan föra en dialog med eleverna. Det är självklart för de flesta varför oljespill i havet är dåligt, men man måste komma ihåg att det finns andra som inte ser eller förstår problemet.

2 Skrivarbete & samlande av information

I kommande del beskriver jag om min skrivprocess med manuset samt varifrån och hur jag fick tag på all nödvändig fakta om nedsmutsning av Östersjön.

2.1 Samlande av information

Delarna som publiken skulle kunna relatera till hade jag redan ihopsamlade från diskussioner med min far. Delarna vars uppgift var att ta föreställningen från en föreläsning till att beröra publiken och göra det till något som alla kunde relatera till. Det som var kvar var att samla ihop stenhård fakta över vad som sker i Östersjön, med skräp och övergödning i fokus.

Att samla ihop information om nedsmutsning av Östersjön var inte svårt eftersom jag kvickt fick kontakt med Erik Bonsdorff, Professor vid Marinbiologiska institutet vid Åbo universitet, som också arbetar mycket inom HELCOM (Helsingforskonventionen, tidigare Östersjökonventionen). Av prof. Bonsdorff fick jag direkt litteratur som tangerade skräp i haven samt eutrofiering och vad det sedan orsakar för problem i havet.

2.2 Skrivprocessen

Eftersom jag valde att skriva ett faktabaserat manus så hade jag frihet att göra vad jag ville i övrigt så länge som all fakta var korrekt.

Mitt skrivarbete såg jag mera som att lägga ett 10 000 bitars pussel. Jag hade faktadelarna, mina personliga insikter och historier om ämnet. De personliga delarna, berättelserna som min far berättat åt mig under våra diskussioner, ansåg jag vara viktiga - utan dem skulle det ha blivit som en presentation i gymnasiet. Diskussionernas uppgift var att ta upp konsekvenserna av de olika miljöproblemen och visa hur nära de är att påverka oss alla, men även att beröra publiken.

De olika delarna skulle sedan pusslas ihop på ett logiskt vis. Att få faktadelarna på plats var inte så svårt eftersom de kommer i en specifik ordning, ungefär som i matematiken där vi dividerar och multiplicerar före vi adderar och subtraherar. Det var dock klurigt att få in de personliga berättelserna och insikterna mellan faktadelarna.

Fast jag själv kallar det ett manus så blev det inte det i verkligheten. Det blev en text där jag växlar mellan fakta och personliga historier som vi utgick ifrån när vi arbetade på golvet. Under scenkonstutbildningens gång har jag haft bara en kurs i dramaturgiskt skrivande vilket innebär att jag endast har skrapat på ytan vad gäller att skriva manus. Så för att min text skulle ha blivit ett ordentligt manus och inte bara en text att utgå ifrån under arbetet, så skulle det ha krävt att jag hade mera kunskaper av dramaturgiskt skrivande. Jag besitter inte kunskapen att skriva ett fullständigt manus, så där med blev det vad det blev. En text baserad på fakta och personliga insikter och historier att iscensätta.

3 Manusets liv genom processen

Manuset för Skräpviken och ärtsoppshavet fungerade som en ram för vilken fakta och teman jag ville ta upp samt var i föreställningen det skulle framkomma. Jag hade tänkt mig göra mitt examensarbete ensam, med alla dess arbetsuppgifter, men inför repetitionskedet fick jag ett tillägg till arbetsgruppen. Tobias Klemets, min kurskamrat kom med i projektet och arbetade med regi. Manuset var fortfarande i form av ett pussel. Tobias och jag diskuterade mycket om vilka personliga berättelsedelar skulle placeras.

3.1 Samarbete med regissören

Manuset var bara halvfärdigt när vi började arbeta på golvet. Tobias hade inte varit delaktig i projektet från början vilket gjorde att han inte hade samma information om ämnet som jag. Han hade inte samma personliga anknytning till det eftersom han inte sett hur havet i Nagu förändrats. Så jag började med att delge honom allt jag kände till om.

Vår process kunde ha mått bra av en gnutta "våld". Inte våld i form av fysiskt våld utan i form av disciplin och bestämdhet.

Anne Bogart skriver i *"A Director Prepares Seven Essays on Art And Theater"*: *"When an actor achieves a spontaneous, intuitive, or passionate moment in rehearsal, the director utters the fateful words 'keep it', eliminating all other potential solutions. These two words, 'keep it', plunge a knife into the heart of the actor who knows that the next attempt to re-create that result will be false, affected and lifeless. But, deep down, the*

actor also knows that improvisation is not yet art. Only when something has been decided can the work really begin."

Detta var något som regissören kanske borde ha varit mera medveten om. Vara mera bestämd angående hur han ville att scenen eller en viss övergång skulle spelas och sedan hållit fast vid det. Den här sortens våld är nödvändigt och hjälper skådespelaren i sitt arbete eftersom en scen kan börja finslipas först när den är fastslagen så. Detta var något som jag efteråt förstått att skulle ha gynnat mitt arbete både som skådespelare och manusförfattare. Som jag tidigare nämnde var det positivt att vi inte direkt bestämde oss för någon specifik övergång mellan scenerna, men negativt eftersom den osäkerheten ledde till att manuset inte utvecklades så fort. Att snabbare fått besked över vad som skulle ändras, läggas till, tas bort eller bearbetas i manuset skulle ha underlättat inte bara mitt arbete som författare utan också mitt arbete som skådespelare och Tobias arbete som regissör.

Som Anne Bogart säger, avlivar man handlingen då man beslutar att behålla något som skett spontant. När man försöker göra om samma situation så fungerar den inte för att man då forcerar handlingen som tidigare skedde spontant. Därmed blir det skådespelarens uppgift att finna ett sätt att återuppliva scenen. När jag gjorde något i en improvisation som ingen av oss förväntat sig och som Tobias bestämde sig för att han ville behålla det och bad mig göra om det - så fungerade det inte. Något som skett spontant är svårt att återskapa.

3.2 Skapande av nytt material och försök att skapa en enhetlig struktur

När vi började repetitionsperioden så var manuset bara halvfärdigt. Vi hade informationsdelarna och de personliga berättelserna, men vi saknade övergångarna mellan scenerna.

Anne Bogart beskriver *"Att skriva med fötterna"* i The Viewpoints book A Practical Guide to Viewpoints and Composition *"Composition is a form of writing, but it is writing on your feet in space and time using the language of the theater. Just as there are literary devices*

in fiction and poetry, there are useful theatrical devices in making Compositions." (Bogart, 2005, S.186)

Så kunde man beskriva vårt arbetsätt i det här skedet. Vi började med ett utgångsläge; slutet på en scen varifrån jag skulle finna ett organiskt sätt att komma till följande scen. Sedan gick jag ut på golvet och undersökte vart det ledde mig och hur det ledde mig dit. Till vissa sceners övergångar räckte det med att finna scenerier medan till andra så saknades det text för att föra det vidare.

Det hade både positiva samt negativa sidor att improvisera fram övergångarna. Det negativa var att det tog en tid innan vi uppdaterade manuset med text. Det tog tid innan vi fastslog vilken övergång av alla de som jag kom på som skulle användas, vilket gjorde att vi stundvis stampade på stället då regissören inte fick en bild av hur scenerna satt ihop eftersom övergången konstant ändrades i manus. Det positiva däremot var att vi fick flera alternativ att välja mellan.

4 Skådespelararbetet i projektet

Att göra mitt slutarbete som skådespelare var en självklarhet eftersom det enligt mig är min starkaste sida inom drama och teater.

Om jag skulle ha satsat på min ursprungliga idé att ha alla arbetsuppgifter själv; dvs. manusförfattare, skådespelare och regissör, så hade detta projekt blivit mycket jobbigare. Att få Tobias Klemets med i projektet som regissör var att få en liten tyngd lyft från mina axlar. Ett ansvarsområde färre lät mig lägga mera arbete på skrivandet och skådespelandet.

I nästa kapitel berättar jag om hur jag arbetade med monologen, rollarbetet, riktningar och energi samt text och tal.

4.1 Monologen

Min årskurs är liten och vi hade dessutom svårt att få skådespelare utifrån till våra projekt eftersom vi då skulle hamna betala lön åt dem och det var inte säkert om vi skulle få ekonomiska stöd till våra projekt. Men detta var inget problem i mitt slutarbete eftersom jag redan från första början ville arbeta med en monolog. Jag har haft monologer förut i tidigare produktioner där jag medverkat i, men då gällde det bara två sidor med text. Att arbeta med en monolog som skulle räcka i en halvtimme var okända vatten för mig, inte bara att skådespela i en utan också med tanke på att jag fungerade som skribent.

Att skådespela utgående från en text som man själv skrivit var överraskande svårt. Jag hade redan en vision i mitt huvud om scenografin och tankar om hur min rollkaraktär skulle framföra vissa delar av texten. Dessutom hade jag kvar i mig också något av regissörsrollen eftersom jag i början hade tänkt göra hela föreställningen på egen hand. Vissa stunder under arbetet märkte jag att jag frös ut Tobias för att jag omedvetet ville regissera mig själv.

Hur arbetade jag med monologen jämfört med hur jag arbetar med en dialog?

Att arbeta med en monolog på den här nivån var något helt nytt för mig. Jag märkte snart att det var mycket svårare att få impulser till att driva berättelsen vidare än när jag tidigare arbetat med en dialog. Där är det lätt att snappa upp impulser från medskådespelaren och föra berättelsen framåt. I monologen var det svårare på grund av att där stod jag själv för allting.

4.2 Rollarbete - vem är jag?

Vem är jag när jag är i karaktär? Det var en fråga som jag ställde mig själv både under skrivprocessen och de första veckorna under repetitionsperioden. Vad är min rollkaraktär för slags person? Är han en berättare eller något annat? Jag tror inte att jag någonsin kom underfund med det.

Min första tanke var att karaktären skulle vara en sofistikerad man. En professor vars liv gått på grund och som flyttat ut till sin stuga. Där skulle han försöka göra sitt bästa för att hålla sin tomt ren, men misslyckas med det. Skräpmängden är överväldigande och minnen av hans dotter distraherar honom. En professor kändes som ett naturligt val eftersom karaktären besatt så mycket kunskap om miljöförorening. Eventuellt hade han forskat i just föroreningar och märkt att om vi fortsätter leva som vi gör så får det stora konsekvenser för framtiden.

Tobias kom också med en annan idé till rollen som han kallade för "råttan". Råttan var en relativt smutsig karaktär som hade blivit utfrysad av samhället och därför bosatt sig på sin stuga ute i skärgården. Där ute blev han sedan en samlare tack vare allt skräp i omgivningen. Jag hade dock svårt att se varför denna karaktär skulle inneha kunskap om föroreningens miljökonsekvenser.

Hela föreställningen handlade om skräp och andra former av föroreningar så därför arbetade vi en hel del med mitt förhållningssätt till skräpet. Vi hade en övning där jag bara fick stiga på skräp, för att väcka känslan av att skräp finns var än man går. Jag märkte att det ändrade på min gångstil. Min gång blev mycket försiktigare då jag dessutom gick barfota och inte ville stöta mina fötter på något vasst. Ifall jag som skådespelare inte fick ta in eller interagera med de objekt vi hade på scenen så skulle det inte finnas någon orsak för dem att finnas där. Allting som syns på scenen förmedlar något till publiken och bygger upp förväntningar att det skall användas på något vis. Om man sedan inte använder sig av de föremål som befinner sig på scenen förblir det bara dekor.

4.3 Energi och riktningar

Att inte kunna dela energi med någon annan medskådespelare på scenen märkte jag snabbt att var mera krävande än vad jag hade föreställt mig.

Anledningen till det antar jag är att jag aldrig förr skådespelat ensam. När jag haft motspelare på scenen har det varit mycket lättare att hålla energin uppe pga. att man då inte är ensam om det. När jag talar om energinivån som jag måste hålla uppe under monologen så syftar jag på utmaningen i att hålla publikens uppmärksamhet. Monologen

var en informationsbomb vilket kunde leda till att den skulle bli långtråkig att se och ta in. För att hålla det intressant för publiken så måste jag hitta sätt att hålla det fräscht och eventuellt överraska mig själv, för att där inte fanns någon annan som kunde göra det. Eftersom jag inte hade någon motspelare att ge och ta energi till/från så måste jag lära mig att fördela min energi under speltiden. Jag behövde förstå hur jag genererar energi så att det räcker till föreställningens slut, så att den inte kollapsar i mitten. Men man kan inte skapa energi från tomma intet - den måste omvandlas från något annat. För mig innebar det att försöka finna varifrån jag kunde ta energi till mig själv. Det påminner lite om att finna och ta tag i impulser.

Brigid Panet beskriver energi i sin bok *Essential Acting, "Energy is like water. With no obstacle it will flow along smoothly and evenly, it will be pretty boring. To create changing rhythms, breaking waves, waterfalls, etc. there must Obstacles in the way of its flow towards its aim. Similarly, the actor welcomes obstacles, especially in the form of partners with conflicting aims, because the overcoming of these gives him energy. He never compromises his own drive to get to his aim and delights in providing strong obstacles for his partners to overcome, as in any game."* (Panet, 2009, S. 68)

I mitt fall tvingades jag finna hindren någon annanstans än i en motskådespelare för att hålla det intressant och fräscht. Vi försökte arbeta med tempoväxlingar, varaktighet och med pauser i en del scener för att uppnå detta. När karaktären blir begeistrad över samtalsämnet så börjar han tala snabbare och det vänder hans fokus inåt i sig själv, tills han minns att han har gäster på besök. Då byter riktningen utåt till dem. När vi arbetade med pauser blev jag instruerad att se det som *ett vakuum*. Pauserna var menade att vara en tillbakablick till minnen om karaktärens dotter som lekte vid sommarstugan, men som omkommit på grund av föroreningarna. Under pauserna vändes mitt fokus in i mig. Jag fick konstruktiv kritik av min granskare som menade att pauserna var för långa och måste fyllas med något. Regianvisningen med vakuum var kanske inte den bästa inre bilden att tänka på under pauserna, fast jag hade andra bilder så var den övermäktig eftersom det var med vakuum direktivet vi arbetade med mest. Det blev svårt för mig att hålla pausen aktiv, att ha ett lågt yttre tempo och ett högt inre tempo, när jag försökte skapa detta vakuum.

Under processens gång så steg betydelsen av riktningar i rummet. Jag var lite inne på det redan med riktning in i en själv och utåt. Vilken riktning man har i kroppen är

betydelsebärande. Bara att ställa sig i en viss riktning i förhållande till publiken, sin motskådespelare eller ett objekt berättar redan något om ens förhållningssätt gentemot personen eller objektet, t.ex. om man är osams med någon annan karaktär på scenen så kan man istället för att säga det rakt ut förmedla det via riktningar. Vilken riktning man har med kroppen gentemot den person som man har agg mot.

Energi finns även i ens scenerier, allting som man gör på scenen skall ha en betydelse. Allting har en kinestetisk energi, dvs. rörelseenergi och en rörelse har alltid en motrörelse. Ju starkare rörelse desto större motrörelse. Att stråla ut energi kan göra det lättare för motskådespelare att snappa upp impulser, men i det här fallet tänker jag på handlingar som uppfattas av publiken.

En handling på scenen kan tolkas som "rörelsen" medan publikens eller motskådespelarens reaktion kan tolkas som "motrörelsen" till ens handling.

4.4 Text och tal

Jag har sedan barnsben haft problem med mitt uttal, främst med S och R, och det spökar fortfarande någonstans i mitt undermedvetna. Jag har även en tendens att tala fortare när jag blir nervös, vilket jag kommer att behöva fortsätta motarbeta.

Att iscensätta en monolog var pga. talsvårigheterna ett utmärkt sätt att utmana mig själv och jobba vidare med röst och textbehandling. Att framföra en faktabaserad monolog på en halv timme var helt nytt för mig och tvingade mig utanför min bekvämlighetszon.

Nervositeten under denna process och under föreställningarna var stor eftersom jag både skrivit manus och skådespelade, vilket gjorde att jag blottade mig på två plan. Så det kom inte som någon överraskning för mig att jag spurtade igenom första föreställningen.

Jag utgår från ett utdrag ur Brigid Panets bok *Essential acting a Practical Handbook for Actors, Teachers and Directors*: *"If we accept that tension is energy in the wrong place, i.e.*

that muscles contract for no useful purpose during the action we are taking, we need to discover why this unwanted contraction happen.” (Panet, 2009, s.86)

Om man utgår ifrån att allting är någon sorts energi, så kan nervositet uppstå då energin är fel placerad.

Brigid Panet skriver: *”Tension from ”stage fright” means that I am concentrating (my attention turned inwards, closed off from the world around me), rather than being open and focused, with my attention directed outwards to what is actually going on. I have lost my natural dynamic, which is the response of the individual to his external surroundings and to his internal state.”(Panet, 2009, S.86)*

Min tolkning av detta är att nervositet är en energi som gör att fokuset riktas inåt mot ens eget agerande. Rädslan för att göra något fel flyttar fokuset från omgivningen, vilket leder till att allt man vill förmedla till publiken förminskas. Detta var vad som hände mig under första föreställningen. Mitt fokus låg på vad jag skulle göra och säga till nästa istället för att vara öppen för vad som hände på scenen och för publikens reaktioner. Det blev ett mekaniskt utförande.

En gnutta nervositet är alltid bra eftersom det tyder på att man investerat av sig själv i projektet. Men om nervositeten växer sig så stor som den var hos mig under ena föreställningen; att jag bara hoppades på att det skulle vara över, så påverkar det och stör skådespelandet.

5 Åtskiljande av skådespelandet och manusförfattandet

Eftersom jag arbetade både som skådespelare och manusförfattare samtidigt så var det viktigt för mig att på något vis kunna åtskilja dem, när arbetar skådespelaren och när arbetar manusförfattaren. I detta kapittel lyfter jag fram det som jag fann utmanande med att fungera som skådespelare och manusförfattare.

5.1 En skådespelande manusförfattare

Sedan början av Scenkonstutbildningen och efter våra första produktioner stod det klart för mig att själva skådespelandet var mitt trumfkort. Scenkonstutbildningen på Novia är ingen renodlad skådespelarutbildning så jag hoppas arbeta vidare med just skådespeleri efter min examen.

Skrivande däremot har aldrig varit min starka sida. Men för att kunna utvecklas så anser jag att man måste ha åtminstone grundkunskaper inom flera områden. Sedan kan man gå vidare och specialisera sig.

Under projektet Skräpviken och ärtsoppshavet arbetade jag med två uppgifter - skådespelare och manusförfattare. Dessa ligger långt ifrån varandra för mig både vad gäller kunskaper och talang, vilket ledde till att de båda ansvarsområdena ville slå sig samman och stöda varandra.

Manusförfattaren i mig föreställde sig hur scenerna skulle se ut, hur skådespelaren skulle framföra materialet. Så när jag fungerade som skådespelare hade jag dessa visioner från manusförfattaren som genomsyrade mina tankar och hindrade mig från att se andra sätt att spela i en given scen.

När man jobbar med ett manus som man inte känner till så kan det uppstå frågor som "vad menar författaren med det här?". Sedan är det upp till ensemblen att lösa problemet på ett eller annat vis. Det finns flera olika sätt att lösa problemen på, så länge som handlingarna inte förändrar budskapet man vill förmedla. Problemet som jag stötte på var att jag redan visste hur vissa problem skulle lösas. Det blev inte så mycket av att experimentera med olika scener för att jag och Tobias hade så starka visioner hur de skulle se ut. Så vi hade en idé och sedan körde vi fullt ut med den utan att undra över om det skulle ha funnits ett bättre sätt att göra något på.

5.2 Hur glömmer jag min text

För mig som skådespelare skulle det ha varit viktigt att bättre kunna åtskilja författaren och skådespelaren i mig, alltså att glömma bort alla mina visioner om hur det skulle se ut och lita på att Tobias har regin under kontroll. Att glömma bort allt vad manusförfattaren vet och låta skådespelaren i mig undersöka och lösa problem.

Såklart fanns det även positiva sidor med att ha skrivit texten. Att lära mig replikerna utantill gick snabbare och jag hade friheten att omformulera meningar så att de var lättare för mig att säga dem. Om det var någon ordföljd i texten som jag hade problem med så ändrade jag bara på den så att den passade mig bättre, utan att det ändrade på budskapet.

6 Att arbeta med flera projekt samtidigt

Jag var vid sidan om mitt eget projekt delaktig som röstskådespelare i ett Hörspel samt som skådespelare i ytterligare en produktion. Detta gav mig insikt om min arbetskapacitet. Stundvis var jag mera utmattad, speciellt då materialet till Hörspelet skulle vara inspelat så att det kunde bearbetas, och förstås då premiärerna närmade sig.

6.1 Skådespelare i radioteater och i en koreograferad föreställning

Projekten var jag delaktig i var mina klasskamraters slutarbeten. Hörspelet "Bon chat, Bon rat" var Felix Häggbloms slutarbete och "The Art of Arguments" var Ella Väisänens.

Det var en intressant process att spela in en karaktär till Hörspelet därför att det var första gången jag varit röstskådespelare. Jag ogillar annars synnerligen att höra min röst på en inspelning delvis på grund av mina tidigare talsvårigheter. Inspelningstillfällena var ganska korta så det gällde att snabbt finna en röst till karaktären. Det var en utmaning att bygga en karaktär endast med rösten och måla upp känslor och sinnesstämningar för åhöraren endast genom det auditiva.

The Art of Arguments var en bra motvikt till mitt eget slutarbete. Mitt arbete var mera textbaserat medan Ellas pjäs i större utsträckning byggde på på fysiska handlingar. Att enbart skådespela var också en skön omväxling. Scenerna var helt genomkoreograferade av Ella och Anna Weidinger. I början var jag lite osäker på hur vi skulle lyfta fram temat bråk och gräl och hur jag skulle ta upp idéer. Det tog ett par veckor innan vi blev en enhetlig ensemble. Först när jag kände att vi blivit det så vågade jag lyfta fram mina idéer rörande enstaka scener.

7 Sammanfattning

Att hålla i alla trådar i ett projekt kan vara givande eftersom man får inblickar i flera arbetsfält på en gång, men det är tungt både fysiskt och mentalt. Jag lärde mig att känna igen min arbetskapacitet, hur mycket arbete jag kan ta på mig utan att det blir för mycket. Flera arbetsuppgifter kan leda till ökad stress och nervositet när det är dags att framföra föreställningen.

För att arbetet skall framskrida smidigt så är det bra att kunna skilja åt sina arbetsuppgifter. Eftersom jag arbetade som både manusförfattare och skådespelare så blev det viktigt för mig att separera rollerna för att arbetet skulle framskrida smidigt. Manusförfattaren skulle fokusera på att skriva medan skådespelaren i mig skulle glömma bort vad jag visste om föreställningen.

Källförteckning

Bogart, Anne & Tina Landau, 2005, *The Viewpoints Book A Practical Guide to Viewpoints and Composition*, New York, Theatre Communications Group

Bogart, Anne 2001, *A Director Prepares Seven Essays on Art and Theater*, kapitlet om Violence, Routledge, New York

Panet, Bridget 2009, *Essential Acting a Practical Handbook for Actors, Teachers and Directors*, Routledge, New York

Bilagor

Bilaga 1, Manus till Skräpviken och Ärtsoppshavet, Karl Kristian Nordblad

Skräpviken och Ärtsopps havet

Kristian Nordblad

Scen 1

Black. Väderleksrapport för sjöfarare från radio. (ljus upp, en man snorklar i skräp) Detta var "Östen med resten" med sommarklassikern "hon kommer med solsken till mig". Till följande tar vi en titt på kommande väder.

"Väderleksrapport för sjöfarare.

Västra finska viken, Norra östersjön, Ålands hav, Skärgårdshavet, södra Bottenhavet och Saimen:

Ostlig vind 4 m/s. Ett lågtryck närmar sig Finland från sydost.

Utsikterna fram till i morgon eftermiddag:

Finska viken och östra delen av norra Östersjön:

Ostlig vind 3-6 m/s, i morgon bitti på östra Finska viken upp till 8m/s. Mest god sikt, i öster tidvis regn.

Västra delen av norra östersjön, Ålands hav, Skärgårdshavet och södra Bottenhavet:

Sydostlig vind 4-7 m/s. I natt avtar vinden, i morgon bitti 2-4 m/s. Lokalt regnskurar.

Och det var allt från väderleksrapporten för idag. Nu till nästa får ni höra Tom Waits med låten "God's away on buisness". (radion stängs).

Bottenviken och Bottenhavet. Pfff..

Mera som, Skräpviken och ärtsopps havet, skit sikt 0-2m. Grön buljong så långt ögat når. Skräp, glas, plast, textilier, gamla fisknät, repstumpar och lukten av ruttnande sjögräs som minskar charmen med att spendera en avkopplande dag på stranden. Att gå på en strand och hamna se upp att man inte stiger på glasskärvor, bara för att få ta ett dopp bland skräp som flyter kring i en ärtsoppa är inte direkt lockande.

Ja, det var ju idag. Gästerna.

Ja, men ursäkta mig. Välkomna till lilla renskär, min sommarstuga. Ja, eh he he, ber om ursäkt att det är en aning råddigt här.

Ja men vi måste ju göra detta korrekt. Väntas nu, var har jag lagt det...?

Ahaa, här har vi det. En ankarsup måste vi förstås ta.

"Aqua vitae" årgång -96. Jag tänkte att när man nu samlats här med goda vänner och bekanta att man inte skulle spara på det fina.

Jag vill önska er alla hjärtligt välkomna hit till min stuga. SKÅL!

Ja, jag hör då till andra generationen som tillbringar våra semestrar här och håller lilla renskär i skick.

Min far brukade berätta hur det var när de skaffade den här holmen när han var ung, en liten holme med en pytte liten vik och en liten sandstrand. Det fanns inte något sjögräs överhuvudtaget, förutom några enstaka blåstångs buskar här och där. Annars var det slät sandbotten i hela viken.

Jag minns själv när jag var liten och plaskade naken i dessa vatten i slutet av 90-talet. Klart skimrande vatten och en slät sandbotten ända tills man inte nådde eller såg ner i djupet.

Scen 2

Men sen hände det något.

I början på 2000-talet.

Det förvandlades till en infernalisk ärtsoppa. Havsbotten förvandlades sakta från sand till en övervuxen äng.

En del dagar kunde man inte ens gå och simma pga. alg blomningen vilket omvandlar havet till en gigantisk kastrull av ärtsoppa som ser ut att vara en gång uppätet och en varm sommardag luktar som ruttet kadaver...

Och som ni ser så började vi också hitta lite plast och skräp här och där som flutit iland på stränderna.

Om det ändå kunde se ut som på Versova Beach i Mumbai. Året var 2015 då Versova Beach var i ett mycket värre skick än det här. Men där börjades en "storstädning" var volontärer kom och städade stranden under en period på 85 veckor av intensiv städning. Allting började med att en jurist tröttnade på att se allt plast rulla in med vågorna och ligga på stranden. Så han bestämde sig för att ta på sig ett par skyddshandskar och så gick han till stranden och plockade upp skräp. Denna lilla gest av honom spred sig till andra liksinnade personer och inom några veckor så var antalet volontärer redan upp till över 200 personer. Poängen med det här är... Poängen är.. vad jag vill lyfta fram... alltså vart jag vill komma med det här är att nu är stranden upp piffad, efter att man plockat bort 5,3 millioner kg eller 5300 ton av skräp. Bara för att lägga det i ett perspektiv, en lastbil med släp har en max vikt upp till 60 ton när den är full lastad. Viktmässigt alltså lika mycket skräp som 88.33 st. fullpackade lastbilar.

En stor strand har dom städat, bara 17 st. kvar.

Tack och lov att Östersjön ändå är ett så litet hav att det inte ryms en skräp ö att flyta omkring som det gör i Stilla havet. Men det flyter ändå en hel del skräp i Östersjön, det är ändå ett problem.

Vid naturhamnen på Björkö i skärgårdshavet så plockades 13 plastkassar med plastskräp på en 100m sträcka, 13 plastkassar, alltså ca.130l plast. En del av avfallet blåser till havs från fastlandet, men en stor del hamnar i havet p.g.a. Kryssnings-, fraktfartyg, fritidsbåtförare och villa havares lathet och ansvarslöshet.

Scen 3

Varför är plast ett problem?

Plast är ett stort problem eftersom det försvinner inte helt när det bryts ned. Det är inte som "ekologisk" skräp som efter en tid blir till mylla. Plasten bryts ner till små, små partiklar. Alltså helt pytte små partiklar. Sedan är det något litet hungrigt kryp som käkar upp det eftersom den misstar det för plankton, vilket leder till att det hamnar i näringskretsen för djur. Vi vet ju alla hur det fungerar. Små krypen äter plastpartiklarna, krypen äts upp av småfisk, småfisk äts av större fiskar och vi människor äter de största fiskarna, som i sin del kan ha ätit ganska mycket av mindre fisk och kryp med plast i sig.

Jag tycker om att äta fisk, bästa är den som man fångar själv såklart. Det sägs ju också att fisk är mycket hälsosamt. Man får många nyttiga saker ut av dem som t.ex. omega 3, A-, E-, B- och D-vitaminer, Kalium, Kalcium, Fosfor, Selen och Zink. Fettet i fisk sägs minska risken att insjukna i hjärt- och kärlsjukdomar. Det främjar utvecklingen av hjärnan, det centrala nervsystemet och synen. Riklig konsumtion av fisk bidrar till att sänka blodtrycket och det anses att fisk kan förebygga vissa cancersorter.

Är det inte helt fantastiskt.

Så, vem alla här tycker om att äta fisk?

Men om det finns mycket plastpartiklar i fisken. Så hur hälsosamt är det egentligen?

Är det inte en aning ironiskt? Vi gillar att äta fisk och det har mycket nyttiga saker i sig, men vi skräpar ner haven så att fisken blir "förgiftad".

Scen 4

Men nåjo, plast är ju ändå inte det ända som förgiftar haven. Det rinner ganska mycket dåliga saker från land ner till haven. Farliga ämnen hamnar i avrinningsområdena, till floder, åar, älvar och bäckar, där de sedan färdas ner till haven. Många bäckar små drar med sig en hel del skit. Till dessa "skit" hör farliga kemikalier som dumpas ut i naturen samt ämnen vi använder för att gödsla åkrarna. Allt överlopps industriellt samt naturligt gödslingsmedel rinner ut i havet och därmed gödslar havet, vilket har en fruktansvärd konsekvens. Algblomningen.

Alg blomningen är ett stort problem i vår kära lilla Östersjö. De blå gröna algerna, som egentligen heter cyanobakterier och får havet att likna en skål med ärtsoppa, är giftigt om man får det i sig. Men när det då kom fram att de blågröna algerna var giftiga så visste vi inte egentligen hur giftiga de var. Vi i familjen tänkte att man kanske får någon sorts magproblem som när man har spysjuka eller så får man en extremt lös mage. Den tanken förändrades snabbt när vår hund Bamse omkom på färjan på vägen till veterinären efter att han hade druckit av havsvattnet med dessa alger.

Algtoxinerna är giftiga för både djur och människor när de koncentreras i en stor mängd. Alla algsorter har ett eget specifikt toxin. Det finns hundra om inte tusentals olika algsorter, vilket betyder att det finns hundra om inte tusentals olika toxiner, vilka alla påverkar oss på olika sätt. De toxiner som Cyanobakterier har kan uppläggas i tre huvudgrupper. Först, Hepatotoxin,

alltså levertoxiner vilket har, som namnet säger, en direkt skadande effekt på levercellerna och leverns funktion. Som andra, Neurotoxin, alltså ett nervtoxin som har en nedsättande effekt på nerverna som leder till skelettet och andningsmuskulaturen. Och till sist LPS-toxin, vilket kan orsaka gastroenterit, mag- och tarminflammation, och feber. Det kan även orsaka irritation på huden.

Den enorma alg blomningen som vi har här är en följd av eutrofiering.

Eutrofiering eller övergödning handlar om att det finns för många ämnen som fosfor och kväve i omloppet. Vilket leder till att det växer mera sjögräs och det dör mera av det. Det produceras mera än vad systemet hinner bryta ned och därmed börjar systemet släpa efter. Med systemet hänvisar jag till havets ekosystem.

Övergödningen leder sedan till syrebrist, eftersom syre behövs i växternas nedbrytningsfas. Nedbrytningsfasen eller komposteringen kräver syre eftersom det är sker en förbränning, och för att det skall ske krävs brännbart material, döda sjöväxterna samt djur, värme och SYRE. Men om det är syrebrist så förbränns det inte så effektivt eller processen blir helt och hållet blir på hälft, vilket leder till att fosfor, som är en av de gödslande ämnena. Fosfor, som redan delvis bundits fast i nedbrytningsfasen frigörs igen, vilket tar och bidrar till vidare övergödning och det blir bara en ond cirkel av det hela.

Sedan ska vi inte glömma att när klimatförändringen kommer in i bilden så blir haven varmare, vilket gör att havsväxterna och algerna får en längre blomningsperiod. Levnadsvanor ändras för många arter som lever i Östersjön plus många nya arter immigrerar hit för haven blivit varmare. Vilket sedan leder till en ökad syrekonsumention p.g.a. alla växter som skall brytas ned och för att djuren måste ju också andas.

Med andra ord så kvävs havet sakta men säkert.

Så varför gör vi ingenting för att motverka detta? En viktig sak att komma ihåg är ändå att slutresultatet aldrig blir som utgångsläget, vi kan inte få tillbaka det så att det skulle vara som förr. Men det betyder inte att det inte skulle kunna bli bättre. Havens tillstånd kan bli mycket bättre än vad den är idag, vi måste bara jobba hårt göra insatser för att det skall synnas. Vi kan inte bara sitta och göra ingenting.

Jag skulle helst vilja undvika att hamna förklara till mina barn eller barnbarn varför de inte kan gå och simma eller leka vid havet en vacker sommardag.

(Barnröst: Kan vi gå till stranden och simma?)

Nej, tyvärr. Havet är för smutsigt lilla vän. Du kan bli sjuk.

(Barnröst: Varför är havet smutsigt?)

För att vi, människor förorenade och skräpade ner det.

(Barnröst: Mamma har sagt att jag måste alltid städa efter mig. Så varför städa ni inte efter er?)

Bra fråga. Varför städa vi inte efter oss.
Varför gjorde VI ingenting?

(Barnröst: Men varför gör du ingenting? Varför slutar du nu?)

Jag klarar inte av det här längre!

(Barnröst: Du kan vara en del av lösningen!)

Jag kan inte göra tillräckligt!

Kanske ni kan.

Black.